

## Litteratur

1. Hauge JG, Aakvaag RK, Christensen TB. Biokjemi: en grunnbok. 4. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 2001.
2. Harvey RA, Ferrier DR. Biochemistry. 5. utg. New York, NY: Lippincott, 2011.

## Etiske dilemmaer ved forskningsbiobanker

Jan Helge Solbakk, Søren Holm, Bjørn Hofmann, red.

### The ethics of research biobanking

357 s, ill. Heidelberg: Springer, 2010.

Pris USD 189

ISBN 978-0-387-93871-4



Boken er resultat av et internasjonalt forskningssamarbeid som har pågått siden 2004 mellom åtte land: Danmark, Island, Portugal, Frankrike, Norge, Sverige, Storbritannia og USA. Samarbeidet er finansiert gjennom Norges forskningsråd og Folkehelseinstituttet. Redaksjonskomiteen er norsk og dansk.

Det er to hoveddeler. Den første delen består av ti kapitler, den andre av 11 kapitler. Enkelte forfattere står bak flere av kapitlene, som i stor grad er utformet som selvstendige artikler. Temaene spenner over et vidt felt, fra informert samtykke og dugnadsaspekt til eierskap og lovregulering. Forskningsbiobanker og etiske utfordringer er en fellesnevner gjennom hele boken. Foran finner man en liste over artikkelforfatterne med en kort bibliografi. Hvert kapittel avsluttes med en fyldig referanseliste. Boken er innbundet med oversikkelig layout. Målgruppen er et bredt publikum: forvaltere og brukere av biobanker innen medisinsk forskning, helsepolitikere, lovgivere og pasienter og friske donorer av biologisk materiale.

Man kan med fordel lese boken i sin helhet, men kapitlene kan også leses som selvstendige bidrag. En ulempe er at flere av forfatterne kommer fra akademiske miljøer innen filosofi og etikk, noe som gjør boken ujevn med hensyn til tilgjengelighet og relevans for de av oss som ikke til daglig arbeider med den akademiske diskurs. Jeg savner en kort forklaring i slutten av hvert kapittel for enkelte av de termene som dukker opp, som poststrukturalisme, Kants autonomibegrep, hermeneutikk etc. Det er synd hvis språket virker avskrekende, fordi forfatterne tar opp mange høyst relevante og viktige problemstillinger.

Internasjonalt er det en økende debatt om regulering og forvaltning av forskningsbiobanker. Biobankvirksomhet har eksistert i lang tid som en viktig del av medisinsk forskning, men medisinsk teknologi har medført økende etterspørsel etter biologisk materiale og tilhørende data. Ordet biobank oppsto i midten av 1990-årene, sannsynligvis først i Danmark. I dag bruker man fortsatt ordet biobank forskjellig, hvilket gjenspeiles i lovverk, direktiver og konvensjoner. I Tyskland definerer man biobank som biologisk materiale og tilhørende data, noe som den norske biobankloven fra 2003 gjorde for forskningsbiobankene frem til den ble erstattet av helseforskningsloven i 2009. Nå definerer man en forskningsbiobank kun som biologisk materiale, som oppbevares over en viss tid (ca. to måneder). På Island omfatter lovreguleringen biobanker som biologisk materiale oppbevart evig. Forskjeller i lands definisjoner og lovregulering av biobanker er et av mange tema som forfatterne diskuterer i den andre delen.

Det som skiller denne boken fra en del andre om samme tema, er vektleggingen av det etiske aspektet og viljen til nytenkning, noe som reflekteres i inndelingen. Første del omhandler temaer som informert samtykke, betydningen av genetisk informasjon, tilbake melding av resultater til prosjektdeltaker, reservasjonsrett fremfor samtykke og donors plikter og rettigheter. Forholdet mellom forsker og donor, betydningen av tillit til helsevesenet, gevinster ved etablering av populasjonsbaserte biobanker er andre aktuelle temaer. Forfatterne bruker relevante eksempler i argumentasjonen, som det norske MIDIA-prosjektet. I den andre delen diskuterer de bl.a. språkets betydning for hvordan forskningsbiobanker oppfattes og reguleres, dvs. en analogisk eller metaforisk tilnærming. Hvorvidt biobank defineres som overskuddsmateriale, med assosiasjon til noe som likevel skal kastes, del av en bank med assosiasjon til innskudd og uttak, biologisk forsikring, f.eks. ved oppbevaring av navlestrengsblod, får konsekvenser for hvilke holdninger donor og forsker får til den aktuelle biobanken. Det argumenteres for at vi i stedet for biobank bør bruke ord som biotek (biologisk bibliotek), og biologisk (kunst)galleri, som vil kunne gi nye tilnæringer til forvaltning av biobanker, i stedet for assosiasjoner til markedsmekanismer. I siste kapittel minner forfatterne om at etikk må være en integrert del av arbeidet for en europeisk harmonisering av lovregulering innen biobank.

Boken er noe tung å lese, men jeg anbefaler den likevel for lovgivere og andre med forvaltningsansvar for biobanker.

### Wenche Reed

Stab forskning og utvikling  
Oslo universitetssykehus

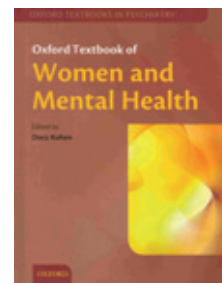
## Bredde og dybde

Dora Kohen, red.

### Oxford textbook of women and mental health

333 s, tab, ill. Oxford: Oxford University Press, 2010. Pris CHF 56

ISBN 978-0-19-921436-5



Intet kan forstås uten sammenligningsgrunnlag. Denne boken med utgangspunkt i kvinner er en glimrende psykiatrisk lærebok som setter sammen biologi, psykologi, sosiologi/sosiale

forhold og tro/kultur i sin forståelse av psykiske lidelser. 56 bidragsytere, i alt vesentlig fra Storbritannia, har i 35 kapitler fordelt på seks emneområder reist en bauta over den nå avdøde redaktøren. De har virkelig lyktes i å hedre hennes minne.

I første del konsentrerer forfatterne seg om grunnleggende aspekter for psykisk helse, med kvinner som utgangspunkt. Stigma, vold, etnisitet, kjønnsforskjeller, seksuell identitet, tilknytning, foreldrerollen og det å være omsorgsperson blir godt belyst. Hele tiden benytter de epidemiologiske data, biologiske forskningsfunn og andre relevante data, som kanskje ikke alltid er de første man tenker på. Kvinner og menns uunngåelige samhörighet, og barnas likeledes utvikling, avhengig av de voksne, er stadig med.

Del to har kliniske kapitler. Epidemiologisk sett er forekomsten av schizofreni, alvorlig bipolar lidelse og tvangslidelser likt fordelt mellom kvinner og menn, selv om utformingen kan være ulik. Angst, depresjon og borderline personlighetstrekk finnes hos en overvekt av kvinner. Hvorfor det, og hvordan behandle tilstandene? Her er det mye å velge mellom, og en god oversikt. Særlig kapitlene om behandling av borderline og selvskading er inspirerende. Avsnittet om perinatale lidelser er en kraftig påminnelse om et ofte forsømt område. Den svakeste delen er kapitlene om rusmisbruk.

Forfatterne skriver fengende om spiseforstyrrelser, posttraumatisk stresslidelse, selvskading, suicid og medisinsk uforklarte symptomer i del tre. Del fire handler om betydningen for neste generasjon av foreldres psykiske lidelser, del fem om lærevansker og intellektuell funksjonshemming. Til sist er det et avsnitt om (britisk) lovgivning og retning videre, med kvinners psykiske helse som utgangspunkt.

Det er gode overskrifter, korte avsnitt og mange referanser. Forfatterne nevner aktuelle spørreskjemaer og gir oversikt over forskjellige måter å forstå lidelser eller fenomener på, og forskjellige måter å møte dem på.